

УДК 347.933.5

Н. М. Савчин, канд. юрид. наук, асистент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра правосуддя
вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58012, Україна

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЙНИМИ ПРОЯВАМИ В ОРГАНАХ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ (З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ)

У статті проаналізовано основні корупційні ризики в органах судової влади України. Визначено головні напрямки діяльності антикорупційних органів щодо запобігання корупції в органах судової влади. Автор дослідила міжнародний досвід запобігання та боротьби з корупцією в таких країнах як Бельгія, Німеччина, Польща, Словаччина, Фінляндія, Швеція та ін. З'ясовано місце Національного антикорупційного бюро в сфері запобігання та боротьби з корупцією. Окреслено основні міжнародні нормативно-правові акти щодо запобігання корупційним проявам. Автором вироблено необхідні заходи для боротьби з корупційними проявами в органах судової влади України. Також передбачено позитивні наслідки боротьби з корупційними проявами в судах.

Ключові слова: антикорупційні органи, боротьба, ефективне судочинство, заходи запобігання, корупційні прояви, міжнародний досвід, органи судової влади.

Постановка проблеми. Необхідність побудови та закріплення основ правової держави, якою відповідно до Конституції України є Україна, поставила перед українським суспільством непросте завдання створення ефективної та цілісної правової системи, яка здатна забезпечити пріоритет загально визнаних прав і свобод особи. Серед різноманіття проблем, які особливо гостро сьогодні постали перед усією українською державою і правовою системою зокрема, є проблема забезпечення її ефективності. Повною мірою це стосується й української судової влади. Тому нині дійсно актуально не лише забезпечення доступності правосуддя, а й доступності саме ефективного правосуддя.

Саме з урахуванням цього сьогодні слід осмислити діяльність органів судової влади України й визначити ступінь реалізації ними завдань конкретного виду судочинства. Лише таким чином можна визначити ефективність здійснення судочинства українськими судами та забезпечити запобігання судовим помилкам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовний внесок у дослідження питань запобігання та боротьби з корупцією в Україні здійснили такі вчені як: М. Бездольний, М. Данчук, В. Журавський, Т. Ільєнок, В. Кудря, А. Кухарук, М. Мельник, Е. Молдован, В. Настюк, Т. Носова, Т. Попченко, О. Прохоренко, С. Серьогін, В. Семенов, О. Сінчук, Є. Скулиш, М. Флейчук, В. Чабан, М. Яблоков, М. Ярошенко, І. Яцків та інші. Однак вважаємо, що питання боротьби з корупційними проявами саме в органах судової влади України потребує більш глибокого аналізу.

Метою статті є визначення основних напрямків діяльності антикорупційних органів щодо запобігання корупції в органах судової влади України, дослідження міжнародного досвіду запобігання та боротьби з корупцією для вироблення дієвих заходів із боротьби з корупційними проявами в українських судах.

Виклад основного матеріалу. В Україні корупція є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, розвитку громадянського суспільства. Тому створення дієвої системи запобігання корупції, розроблення комплексних заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків є одним із пріоритетів держави.

Складною залишається ситуація, зокрема, в органах судової влади. Саме на стадії звернення до суду і під час розгляду судових справ фіксуються численні порушення та зловживання.

Корупційні правопорушення в судовій системі нівелюють конституційні засади верховенства права і закону, унеможлиблюють гарантований Конституцією України судовий захист основних прав і свобод людини та громадянина, безпосередньо загрожують безпеці людини, суспільства й держави загалом. Фактично корупція в судовій владі не лише породжує правовий нігілізм, порушує законність, а й руйнує правову систему держави.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., корупція – використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [8].

М. Яблоков зазначає, що корупція передбачає систематичний підкуп посадових осіб законодавчої, виконавчої та судової влади, громадських і політичних діячів, що призводить до прийняття ними рішень, які порушують закон або неписані суспільні норми [12, с. 214].

Про довіру українців до судової системи свідчать результати різноманітних соціологічних опитувань, відповідно до яких переважна більшість українців не довіряють судам. І причиною цього є здебільшого корупційні прояви. Наприклад, за даними дослідження, яке робила міжнародна компанія, рівень довіри до українських судів найнижчий в Європі та один з найнижчих у світі. Найвищий рівень – у Данії, Норвегії, який становить 60-70%, в Україні рівень довіри – 12% (тих, хто довіряє судам хоча б частково). Рівень довіри до судів нещодавно вимірювала також компанія Gfk і виявила, що 5% – рівень довіри до судів серед усіх громадян, які були чи не були на судових засіданнях принаймні один раз за останні три роки. Серед тих, хто не був на судовому засіданні за останні три роки, рівень довіри становить 4%, серед тих, хто був – 16%. [2].

До основних корупційних ризиків в органах судової влади належать такі:

- 1) незавершеність формування системи спеціальної підготовки суддів;
- 2) можливість застосування недосконалих процесуальних форм для вчинення корупційних діянь;
- 3) існування фактичної залежності суддів від судів вищих інстанцій;
- 4) вплив на діяльність судової влади з боку суб'єктів політичної діяльності;
- 5) недостатня відкритість і прозорість судового процесу;
- 6) недостатній рівень матеріального забезпечення суддів та фінансового забезпечення діяльності судів;
- 7) неефективна система кваліфікаційної атестації суддів та їхньої відповідальності за порушення правил професійної етики;
- 8) загальний правовий нігілізм в українському суспільстві, недовіра населення до влади загалом і суду зокрема;
- 9) низький професіоналізм залучених до сфери правосуддя представників юридичних професій.

Головними напрямками діяльності антикорупційних органів щодо запобігання корупції в органах судової влади мають бути:

– постійний аналіз стану дотримання антикорупційного законодавства в судах, визначення процедур, при здійсненні яких найбільш часто вчиняються корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, розроблення додаткових щодо них спеціальних заходів запобігання корупції;

– систематичний нагляд за поведінкою суддів, виявлення фактів вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, та вжиття заходів щодо притягнення винних осіб до відповідальності;

– проведення спеціальних занять із суддями, спрямованими на формування знань, морально-психологічних установок щодо неприпустимості вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією;

– висвітлення в засобах масової інформації виявлених фактів корупційних діянь у судових органах з метою налагодження співробітництва з населенням щодо отримання інформації з цих питань.

Вважаємо за доцільне розглянути міжнародний досвід запобігання та боротьби з корупцією. Так, досить чітка й ефективна система боротьби з корупцією, що ґрунтується на значній нормативно-правовій базі та однозначній підтримці суспільства, діє у Фінляндії. Для фінської правової системи не є характерними закони з використанням терміна «боротьба» з визначенням певного виду злочину. Фінський законодавець закрив принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «корупція», передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років, залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину [8, с. 4].

Як свідчить аналіз бельгійського досвіду, країна рухається не лише традиційним репресивним шляхом – установлення кримінальної відповідальності за корупційні діяння, а у ній здійснюється і запобігання корупції. Так, ця проблема знайшла своє відображення у межах реформи COPERNIC, зокрема, у реформі сектору фінансового контролю. Бельгія розширила поняття корупції стосовно зловживання владою, не обмежуючись лише кримінальним аспектом, а й залишивши місце для таких понять, як роз'яснення норм, їх нагадування, транспарентність поведінки, що приведе до вироблення кодексу поведінки.

Досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині свідчить про ефективність залучення громадськості для боротьби з цим явищем. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про корупційні злочини. Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, що складається всього з дев'яти працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо корупції [3, с. 112-113]. У Словацькій Республіці з метою отримання інформації про посадові злочини та локалізації цього явища в правоохоронних структурах встановлено спеціальну телефонну лінію, через яку громадяни країни можуть повідомляти про протиправні дії правоохоронців. Одночасно в міжнародній інформаційній мережі Інтернет створено веб-сторінку, на якій бажаючі можуть висловити свої пропозиції стосовно необхідних заходів щодо боротьби з корупцією [5].

У боротьбі з корупцією в деяких державах активно використовуються різноманітні громадські організації. Зокрема у Швеції незалежним моніторингом за рівнем корумпованості в тих чи інших сферах суспільства займається створена 1994 р. громадська організація «Демократичний аудит», яка об'єднує в собі провідних шведських політологів, економістів та інших науковців, які працюють над вивченням специфічних питань, пов'язаних із боротьбою з корупцією [1, с. 73]. У вказаній державі проблема корупції не розглядається як така, що становить значну небезпеку для суспільства, відповідно, у країні не існує будь-яких спеціальних урядових програм чи спеціалізованих державних органів по боротьбі з корупцією. Питання корупції та хабарництва виписані в загальному шведському законодавстві, зокрема Кримінальному кодексі, Кодексі про судочинство, Акті про аудит та інших законодавчих і підзаконних актах [4].

Важливу роль у боротьбі з корупцією відіграють Національні програми по боротьбі з корупцією, прийняті урядами багатьох держав світу. Зразковою, наприклад, є Національна антикорупційна стратегія Республіки Молдова, прийнята на 2011–2015 рр., що ґрунтується на системі таких принципів, як: 1) принцип дотримання прав людини; 2) принцип зміцнення національної системи непідкупності; 3) принцип пріоритетності

Список літератури

1. Ільєнок Т. В. Боротьба з корупцією: міжнародний досвід / Т. В. Ільєнок // Юридична наука. – 2013. – № 2. – С. 71–77.
2. Ліюстрація та оновлення судової системи : чому українці не довіряють судам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/HGFvNG>
3. Мельник М. І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією / М. І. Мельник // Право України. – 1997. – № 11. – С. 111–115.
4. Міжнародний досвід протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : volodymyrrada.gov.ua/pfu/korupc.doc.
5. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : udscn.guds.gov.ua/files/Dosl/3.doc
6. Носова Т. В. Запобігання та протидія корупції в органах судової влади України / Т. В. Носова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dniprojust.org.ua/news/608.html>.
7. Постановление Парламента Республики Молдова «Об утверждении Национальной антикоррупционной стратегии на 2011–2015 годы» : от 27 июля 2011 г. № 154 // Monitorul Oficial. – № 166–169. – Ст. 483.
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
9. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
10. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию? / В. Семенов // Вечерний Харьков. – 2009. – 22 дек. – № 143. – С. 2–6.
11. Сінчук О. Конвенція ООН проти корупції: правовий базис запобігання та протидії корупції в Україні / О. Сінчук // Юридичний журнал. – 2009. – № 11. – С. 59–61.
12. Скулиш С. Прояви корупції у сучасних умовах / С. Скулиш // Право України. – 2010. – № 11. – С. 213–228.

Стаття надійшла 25.11.2017 р.

Н. Н. Савчин, канд. юрид. наук, ассистент
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича
Кафедра правосудия
ул. Коцюбинского, 2, Черновцы, 58012, Украина

БОРЬБА С КОРРУПЦИОННЫМИ ПРОЯВЛЕНИЯМИ В ОРГАНАХ СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ УКРАИНЫ (С УЧЕТОМ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА)

Резюме

В статье проанализированы основные коррупционные риски в органах судебной власти Украины. Определены основные направления деятельности антикоррупционных органов по предотвращению коррупции в органах судебной власти. Автор исследовала международный опыт предотвращения и борьбы с коррупцией в таких странах как Бельгия, Германия, Польша, Словакия, Финляндия, Швеция и др. Определено место Национального антикоррупционного бюро в сфере предотвращения и борьбы с коррупцией. Определены основные международные нормативно-правовые акты по предотвращению коррупционных проявлений. Автором произведены необходимые меры для борьбы с коррупционными проявлениями в органах судебной власти Украины. Также предусмотрены положительные последствия борьбы с коррупционными проявлениями в судах.

Ключевые слова: антикоррупционные органы, борьба, эффективное судопроизводство, меры предупреждения, коррупционные проявления, международный опыт, органы судебной власти.

N. M. Savchyn, Candidate of Juridical Sciences (Ph.D), Assistant Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
the Department of Justice
Kotsyubynsky Street, 2, Chernivtsi, 58012, Ukraine

**STRUGGLE WITH CORRUPTION IN THE BODIES
OF THE UKRAINIAN JUDICIAL AUTHORITY
(IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL EXPERIENCE)**

Summary

The article analyzes the main corruption risks in the judicial authorities of Ukraine. The main directions of activity of anti-corruption bodies on prevention of corruption in the bodies of judicial power are determined. The author has researched international experience in preventing and combating corruption in countries such as Belgium, Germany, Poland, Slovakia, Finland, Sweden and others. The place of the National Anti-Corruption Bureau in the field of prevention and fight against corruption is found out. The main international legal acts concerning the prevention of corrupt practices are outlined. The author developed the necessary measures to combat corruption in the judiciary of Ukraine. Also, the positive effects of combating corruption in courts are projected.

Key words: anti-corruption bodies, struggle, effective judicial process, prevention measures, corruption manifestations, international experience, judicial authorities.